

CSUKLY LÁSZLÓ:

FÁBA FARAGOTT ÉLET...

A cím, amely egyébként id. Szabó István Kossuth-díjas szobrászművésznünk hamarosan megjelenő önéletrajzában a címe is, nagyon kifejező két szempontból is. Jelenti egy élet művészi munkásságát, azt a végtelenül gazdag, sokoldalú küzdelmet, amellyel a művész az anyag feletti uralmat megszerezte, a fát engedelmes eszközévé tette. De jelenti azoknak a fába menekített, az örökkévalóságnak megörökített dolgozó életeknek a sorát is, akikről egész életében bensőséges szeretettel, mély együttérzéssel vallott és vall, akiknek tudását, művészetét szentelte.

„A legnagyobb művésznek sincs olyan álma,
melyet ne zárna bármely kockamárvány
önnön feleslegébe, míg kitárván,
a lélek által vont kéz megtalálja.”

Michelangelo emlékezetes megállapítása jut eszembe, amikor kezemben az önéletrajz kéziratával, vallatom Pista bácsit életéről, munkásságáról.

A fa szeretetét a szülői házból hozta magával, a bognármesterség elsajátítása és gyakorlása közben tanulta meg az anyagot engedelmes eszközévé tenni, titkai felől kérdezni. S kiderült, hogy az anyag szívesen tárulkozik ki annak, aki értő kézzel nyúl hozzá, aki előre látja a benne rejtendő művet, a kész alkotást képes megszabadítani önnön feleslegétől. Mert Pista bácsi — és itt a közvetlen bácsizás nem a cikkíró idéttlen bizalmaskodása, így tiszteli őt megyszerte minden ismerőse, mintegy a nagycsalád tagjának tekintve — őszintén vallja, hogy képzeletében mindig a kész figurát látja, ezért olyan rendkívül termékeny, ezért dolgozik viszonylag nagyon gyorsan. Kedvelt anyaga a körtefa, elvéve a tölgy és hárs, de szolgálatába kényszerítette a követ is.

Pályája elején — mintegy az őstehetség ösztönös tájékozódásával — kisterenyei, maconkai, kazári menyecskeket mintáz, marokszedő lányt, tiloló asszonyt, ekevasat néző, kaszát fenő parasztot farag, a két ökrös, majd négyökrös szántásban a mezei szorgalmat, a paraszti életet örökíti meg.

Hősi emlékművek, vallási témák mellett jut ideje a palóc dudás, a sártaposó cigány, a kovácsok munkájának formálására. Elvéve, mintegy előtanulmányként már ekkor is hozzányúl a bányász témához is. De realizmusa nem nyeri meg azok tetszését, akiknek támogatására még nagy szüksége van. Amikor megformálja a munkanélküli bányász csákánnyal, az inas, kizsigerelt ember látványa nem nyeri meg a bányafőtanácsos úr tetszését. — Olyan szobrot csináljon — hangzik szinte ellentmondást nem tűrően — amelyre szívesen nézek.

Az ilyenfajta megnyilatkozások megmutatják annak a lelkesedésnek hamis pátozát, amellyel a harmincas években a népi tehetségeket felkarolták. Csak „védjegy” volt tehetségük, művészetük, amellyel egy bűnös kultúrpolitika mulasztásait el lehetett leplezni, olcsón lehetett ünnepelni azt a „kimeríthetetlen őserőt”, amely a magyar népben lappang, de amelynek igazi kibontakozását csak ünnepi alkalmakkor találták kívánatosnak.

Igy Szabó István sem kapta meg azt a támogatást, amelyet pedig mindig igényelt, hogy tehetségét kiművelhesse, évszázadok felgyülemlet tapasztalatait feldolgozva átvehesse. Csak az önművelés nehezen járható iskolája maradt számára mind eszmei, mind technikai vonatkozásban. De ezeket a lehetőségeket a megszállottak szívósságával ki is használta. Fejlesztette technikáját, megismerte az öntés fortélyait, sokszor gyümölcsözően hasznosított naívnak látszó tanácsokat is, mint az ilyenfajta észrevételek: „Az a jó szobor, amelyet ha a hegyről legurítanak, akkor se törik el.”

A gazdag életmű legfontosabb, legkiemelkedőbb alkotásának a kétszázéves bányáštörténelmet megörökítő sorozatnak megalkotásához még további résztanulmányokat kellett végeznie. Nemcsak a salgótarjáni vidék bányáit, bányászainak fejlődését tanulmányozta, hanem a többi magyarországi bányavidék, Tatabánya, Pécs bányáit és történelmi fejlődését is.

Ennek a megfeszítéft munkának lett az eredménye, hogy az évek során „összeállt” a sorozat. Valljanak ezek a szobrok a magyarországi bányászmozgalom kezdeti éveiről: az ékkel, kalapáccsal történő szénfejtésről, a talicskával, majd abroncos ládákból való szénzállítás gyötrelmeiről, a kosaras szénhordásról, a vízbetörések elleni küzdelemről. Mindenütt az ember áll a középpontban, a bányászok, akik úgy dolgoznak, hogy hozzáteszik erejüket a munkához. A technika fejlődése sokat segít ugyan (Lejtős aknán lefelé, Bányász robbantás, a Dombosz kombájnt kezelő brigád stb.), de a bányász élete csak a felszabadulás után kapja meg méltó elismerését. A Bányász sztrájk, Ókrös bácsi a csendőrökkel, Bérkövetelők stb. az osztályharc egy-egy emlékezetes mozzanatát örököltik meg. Az életkörülményekben beállott változásokat egyszerű eszközökkel, de igen kifejezően mutatja meg. Három szobor egymás mellett: Nagyapám gyalog, Bányász kerékpáron és Bányász az ikaruszban beszédesen bizonyítják a megtett utat.

A közel 150 alkotás művészi értéke mellett kordokumentum is, a felnövekvő nemzedéknek segít igaz képet kialakítani a múltból, megtanít az emberi veríték, a kommunista helytállás megbecsülésére, tiszteletére. Az a siker és érdeklődés, amely a magyarországi kiállítások iránt megnyilvánult (14 vidéki városban mutatták be) valamint a Szovjetunió és Csehszlovákiában aratott elismerés öregbítette, emelte megyénk képzőművészeti rangját. Az anyag javarésze immár végérvényesen megyénk tulajdona. Szép és megoldásra váró feladat olyan állandó kiállítási lehetőségről gondoskodni, ahol értékének megfelelő helyen, — stílusos lenne a Bánya Múzeummal összekapcsolni — mindenkor a látogatók rendelkezésére állna.